

Kirkelig "førstehjelpsskrin" på nordsamisk
Elementær innføring i høytlesning og bruk av kirkelige kjernetekster

Davvi-Hålogalandda bismagoddi
Nord-Hålogaland bispedømme

Bures!

Dette heftet er laget til kurset *Kirkelig "førstehjelpsskrin" på nordsamisk : elementær innføring i høytlesning og bruk av kirkelige kjernetekster*. I tillegg til dette heftet er det også produsert en CD-plate hvor tekstene i heftet finnes innlest.

Vårt ønske med kurset er å gi prester, evt. andre kirkelige ansatte, noen elementære "redskaper" på samisk så man ikke står hjelpeløse når det er behov for å ivareta det samiske.

Samefolkets dag kommer hvert år 6. februar. Kanskje er det samisktalende på sykehjemmet i din menighet? Du får en samisktalende konfirmant, eller en samisktalende familie kommer til deg for å få døpt sitt barn. Vårt poeng er at det ikke er mye anstrengelse som skal til for at man kan møte det samiske på en verdig måte.

Vi er glade for alle som viser sin interesse for dette kurset og ønsker lykke til med innlæringen av tekstene! Vi håper dette kan komme samisk kirkeliv til gode, spesielt i de områdene hvor samisk er usynliggjort og marginalisert.

Ipmila ráfi! Guds fred!

Tromsø, 6. mai 2003

Nord-Hålogaland bispedømme

Tore Johnsen

Fung. stiftskap. for spredtboende samer

Nordsamisk alfabet / Samiske lyder

A a

Á á = * se forklaring opp til høyre!

B b

C c = tse (som i ”vits”)

Č č = tsje (som i eng. ”match”)

D d

Đ đ = [eng.] ”the”

E e

F f

G g

H h

I i

J j

K k

L l

M m

N n

Ŋ ŋ = ng / nj

O o = å

P p

R r

S s

Š š = sj / skj (som i ”sjef”)

T t

Ʀ Ʀ = th (som i eng. ”think”)

U u = o

V v

Y y

Z z = eds (som i eng. ”head set”)

Ž ž = edsj (som i eng. ”edge”)

Bokstaven ’á’ / ’Á’

- I øst (K.jok og østover):
som ’æ’ eller mellomting mellom
’æ’ og ’a’.
- I vest (K.keino og vestover) som
lang ’a’ (jf. forskj. mel. ”mann”
[=kort ’a’] og ”vare” [=lang ’a’])

Ordenes trykk

- Alltid trykk på 1. stavelse og
trykk-lett 2. stavelse.

Eks:

- **Buore beaivvi!**

God dag

- **Ipmil atti!**

Gud gi

- **Bures!**

Godt! (ved håndhilsing)

- **Bures, bures!**

- Har ordet 4 stavelser (eller 6),
har i hovedregelen også 3.
stavelse (og evt. 5.) trykk, men
lettere enn 1. stavelse.

Eks:

- **Ándagassii!**

Unnskyld!

- **russiinávlejuvvui**

han ble korsfestet

Unntak:

- **velggolaččaidasamet**

til våre skyldnere

(5. stavelse uten trykk i dette ordet)

Glidvokal

Mellom konsonantene (mellom 1. og 2. stavelse) uttales av og til en vokallyd som ikke skrives. Denne lyden kalles glidvokal.

Eksemplene nedenfor er hentet fra trosbekjennelsen..

albmái = al^ebmái (til himmelen)
olgeš = ol^egeš (høyre)
galgá = gal^egá (han/hun skal)
girku = gir^eku (kirke)
searvevuoda = sear^evevuoda
(samfunn)

* På side 11-12 er glidvokalene skrevet inn som en hjelp for rett uttale av trosbekjennelsen.

Diftonger

I nordsamiske ord brukes ofte *diftonger*. En diftong vil si at to vokaler opptrer i samlyd. Dvs. den uttales som en *glidende overgang* mellom de to lydene. Nordsamisk har 4 diftonger:

-ea- (= eæ) **be**aivi dag
-ie- (= ie) **rie**gádit føde
-uo- (= oå) **bu**orre god
-oa- (= åa) **go**almmát tredje

Diftongene uttales noe ulikt i øst og vest. Skriftspråket ligger nærmest de vestlige dialektene, dvs. Kautokeino og vestover.

Andre lyder

- Endelsen **-uin / -iin**
uttales: - **ujn / -ijn**

Eks:

”daguin” = **dagujn** (fra gjerninger)

”ráfiinat” = **ráfijnat** (med din fred)

- Endelsene **-iid / -uid / -aid.**

vest: - **ijt / -ujt / -ajt**
(øst: - ij / - uj / -aj)

Eks:

”muođuid” = **muođujt** (/ muođuj)
(ansikt)

Setningsmelodi

Toneleiet i en setning starter gjerne høyt og faller gradvis mot slutten av setningen.

På s. 8-11 er setningsmelodien forsøkt tegnet inn over flere av kjernetekstene (velsignelsen, Fader vår og trosbekjennelsen).

Eks:

— — — — —

- Mii du namma lea?

Hva ditt navn er? / Hva heter du

— — — — —

- Mu namma lea Ánde.

Mitt navn er Anders

SKRIV DEG JESUS PÅ MITT HJERTE

Čále, Jesus, iežat gova

Skriv (du) Jesus, ditt eget bilde

sihkkokeahttaí váibmosan,

ustrykkelig på mitt hjerte

amas illu dahje moraš

for at ikke glede eller sorg

veadjit eret sihkkut du!

klarer bort stryke deg

Čále bajilčálan dan:

Skriv (du) overskrift denne

Jesus Nasareálaš,

Jesus Nasareeren

guhte russiinávlejuvvui

han som ble korsfestet

lea mu eallin ja mu gudni.

er mitt liv og min ære.

illu / -l- = glede

moraš / morraša = sorg

eret = bort (fra)

du = deg / ditt

russii (ruossa) = til korset (kors)

eallin / eallima = liv

gudni / -tn- = ære

SUFFIKSER:

váibmo-sa-n = hjerte-til-mitt

= til mitt hjerte

SENTRALT ORDFORRÅD:

čállit / čále = å skrive / skriv (du)

váibmu / -imm- = hjerte

HERRE, SIGNE DU OG RÅDE

Hearrá, min dál buressivdnit

Herre, oss nå velsign

ja min várjal ohpehii!

og oss bevar hele tiden!

Hearrá, divtt' du muođuid báitit

Herre, la ditt ansikt skinne

árpmuinat min badjelii!

med din nåde oss over

Hearrá, čuovggat čalmmiidat

Herre, la lyse dine øyne

ieš min ala ráfiinat

selv oss på med fred

Áhčči, Bárdni, Bassi Vuoigņa,

Far, Sønn, Hellig Ånd,

leage min miel' álo! Amen

vær (du) oss med alltid! Amen

Hearrá = Herre

min = oss / vår

dál = nå

buessivdnidit = å velsigne

buessivdnit = velsign (du)

várjalit = å beskytte, bevare

várjal = velsign! (du)

divtte (diktit) = la! (å la, tillate)

muođut = ansikt

árbmu / -rpm- = nåde

badjel / badjelii = over

čuovga / -vgga- = lys

čalbmi / čalmmit = øye / øyne

ráfi = fred

áhčči / -hč- = far

bárdni / -rt- = sønn

bassi = hellig

vuoigņa / -iņņ- = ånd

leage = vær du!

mielde = med

álo = alltid

SUFFIKSER:

árpmu-in-at = nåde-med-din
= med din nåde

čalmmiid-at = øyne-dine
= dine øyne

ráfi-in-at = fred-med-din
= med din fred

SENTRALT ORDFORRÅD:

VELSIGNELSEN

Vuostáiváldet Hearrá buressivdnádusa!

Ta imot Herrens velsignelse

Hearrá buressivdnidivččii du

Herren velsigne deg

ja várjalivččii du!

og bevare deg

Hearrá divttášii (su) muđuidis čuovgat

Herren la (sitt) sitt ansikt lyse

du badjelii ja livččii dutnje árpmugas!

deg over og være mot deg nådig

Hearrá bajidivččii (su) čalmmiidis du ala

Herren løfte (sine) sine øyne deg på

ja attášii dutnje ráfi!

og gi til deg fred

SPESELLE ENDELSER:

-ivččii / -šii = måtte ... (f. eks. v. ønsker)

→ várjal-ivččii = måtte (han/hun) bevare!

SENTRALT ORDFORRÅD:

vuostáiváldet = ta imot!

vuostái = mot

váldit / -lidd- = å ta

buessivdnádus / -a = velsignelse

*** Se for øvrig under salmen
”Herre signe du og råde”!!**

* Ordene i parantes (su) er med i 1920-liturgien som fortsatt er gjeldende, men er strøket i den nye prøveliturgien.

FADER VÅR

SUFFIKSER:

láibá-met = brød-vårt

suttuid-eamet = synder-våre

velggolaččaid-asa-met = skyldnere-til-våre

SENTRALT ORDFORRÅD:

don / du = du / deg, ditt

guhte = hun / han som

albmi / almmis = himmel / i himmelen

namma = navn

boahit / bohtos = å komme / komme!

riika / -ikk- = rike

šaddat / šaddos = å bli / bli!

dáhhtu / -ht- = vilje

mo = hvordan, slik

nu = slik

maiddái = også

eanan / eatnama = jord

alde = på

ja = og

odne = i dag

beaivválaš = daglig

láibámet (láibi / -ibb-)
= vårt brød (brød)

midjiide = til oss

suddu (suttuid) = synd (synder)

ándagassii = tilgivelse

ale doalvvo = ikke før!

doalvut / -lvv- = å bringe, føre

geahččalus / -lusa = fristelse,
prøvelse

sisá = inn i

beastte (beastit) = frels! (å frelse)

bahás (bahá) = fra ondt (ondt)

eret = fra

fápmu / -m- = kraft, makt

gudni / -tn- = ære

agálašvuhtii (agálašvuohta)
= til evighet (evighet)

FADER VÅR

Áhčči min, don guhte leat almmis.

Far vår, du som er i himmelen

Basuhuvvos du namma, bohtos du riika,

Helliget være ditt navn komme ditt rike

šaddos du dáhttu, mo almmis nu maiddái eatnama alde.

bli din vilje slik i himmelen slik også jorden på

Atte midjiide odne min beaivválaš láibámet.

Gi til oss i dag vårt daglige brød (-vårt)

Ja atte midjiide min suttuideamet ándagassii,

Og gi til oss våre synders (-være) tilgivelse

nugo maiddái mii ándagassii addit min velggolaččaidasamet;

slik som også vi tilgivelse gir våre til skyldnere (-være)

ja ale doalvvo min geahččalusa sisa,

og ikke før oss fristelse inn i

muhto beastte min bahás eret

men frels oss av ondt fra

dasgo du lea riika, ja fápmu ja gudni

for ditt er riket og makten og æren

agálašvuhtii. Amen

til evighet Amen.

VELSIGNELSEN

_____

Vuostáiváldet Hearrá buressivdnádusa!

Ta imot   Herrens   velsignelse

_____

Hearrá buressivdnidivččii du ja várjalivččii du!

Herren   velsigne   deg og   bevare   deg

_____

Hearrá divttášii su muđuidis čuovgat du badjelii

Herren   la   sitt   sitt ansikt   lyse   deg   over

_____

ja livččii dutnje árpmugas!

og være   mot deg   nådig

_____

Hearrá bajdivččii su čalmmiidis du ala

Herren   løfte   sine   sine øyne   deg på

_____

ja attášii dutnje ráfi!

og gi   til deg   fred

FADER VÅR

Áhčči min, don guhte leat almmis.

Basuhuvvos du namma, bohtos du riika,

šaddos du dáhttu, mo almmis nu maddái eatnama alde.

Atte midjiide odne min beivválaš láibamet.

Ja atte midjiide min suttuideamet ándagassii,

nugo maddái mii ándagassii addit

min velggolaččaidasamet;

ja ale doalvo min geahččalusa sisa,

muhto beastte min bahás eret

dasgo du lea riika, ja fápmu ja gudni

agálašvuhtii. Amen

TROSBEKJENNELSEN

— — — — —
— — — — —
— — — — —
L: Dovddastehkot mii min bassi oskomet!

— — — — —
— — — — —
— — — — —
A: Mun oskkun Ipmil Áhči ala,

— — — — —
— — — — —
— — — — —
buotveagalačča, almmi ja eatnama sivdnideaddji.

— — — — —
— — — — —
— — — — —
Mun oskkun Jesus Kristusa ala,

— — — — —
— — — — —
— — — — —
Ipmila áidnoriegádan Bártni, min Hearrá,

— — — — —
— — — — —
— — — — —
guhte sahkanii Bassi Vuoiŋŋa bokte,

— — — — —
— — — — —
— — — — —
riegádii nieidda Marias,

— — — — —
— — — — —
— — — — —
givssiduvvui Pontius Pilatusa vuolde,

— — — — —
— — — — —
— — — — —
russiinávlejuvvui, jámii ja hávdáduvvui,

TROSBEKJENNELSEN

— — — — —
vuolás manai jábmiid riikii,

— — — — —
bajásčuožžilii jábmiid luhtte goalmmát beaivvi,

— — — — —
bajás manai al^ebmái,

— — — — —
čohkká Ipmila, buotveagalaš Áhči ol^egeš gieđa bealde,

— — — — —
gal^egá doppe fasttain boahit dubmet elliid ja jábmiid.

— — — — —
Mun oskkun Bassi Vuoiŋŋa ala,

— — — — —
bassi oktasaš gir^eku, bassi olbmuid sear^evevuoda,

— — — — —
suttuid ándagassii addojumi,

— — — — —
oačči bajásčuožžileami ja agálaš eallima. Amen

LITURGI-LEDD

INNGANGSORD

L: Árbmu lehkos dinguin ja ráfi Ipmilis,
Áhčisteamet, ja Hearrás Jesus Kristusis.

L: Áhči ja Bártni ja Bassi Vuoiŋŋa nammii!

TROSBEKJENNELSEN

L: Dovddastehkot mii min bassi oskomet!

A: Mun oskkun Ipmil Áhči ala,
buotveagalačča, almmi ja eatnama sivdnideaddji.

Mun oskkun Jesus Kristusasa ala,
Ipmila áidnorigádan Bártni, min Hearrá,
guhte sahkani Bassi Vuoiŋŋa bokte,
riegádii nieidda Marias,
givssiduvvui Pontius Pilatusa vuolde,
russiinávlejuvvui, jámii ja hávdáduvvui,
vuolás manai jábmiid riikii,
bajásčuožžilii jábmiid luhtte goalmát beaivvi,
bajás manai albmái,
čohkká Ipmila, buotveagalaš Áhči olgeš gieđa
bealde,
galgá doppe fasttain boahit dubmet elliid ja
jábmiid.

Mun oskkun Bassi Vuoiŋŋa ala,
bassi oktasaš girku,
bassi olbmuid searvevuođa,
suttuid ándagassii addojumi,
oačči bajásčuožžileami ja agálaš eallima.
Amen

Nåde være med dere
og fred fra Gud vår
Far og Herren Jesus
Kristus.

I Faderens og Sønnens
og Den Hellige Ånds
navn.

L: La oss bekjenne vår
hellige tro.

A: Jeg tror på Gud
Fader den allmektige,
himmelens og jordens
skaper.

Jeg tror på Jesus
Kristus, Guds enbårne
sønn, vår Herre, som
ble unnfanget ved Den
Hellig Ånd, født av
jomfru Maria, pint
under Pontius Pilatus,
korsfestet, død og
begravet. fór ned til
dødsriket, stod opp fra
de døde tredje dag,
fór opp til himmelen,
sitter ved Guds, den
allmektige Faders
høyre hånd, skal derfra
komme igjen for å
dømme levende og
døde.

Jeg tror på Den
Hellige Ånd. En
hellig, allmenn kirke,
de helliges samfunn,
syndenes forlatelse,
legemets oppstandelse
og det evige liv.
Amen.

LITURGI-LEDD

DÅP

• *Forsakelsen og troen*

L: Dovddastehkot mii biehttaleami ja oskku masa mii gásttašit min mánáideamet.

A: Mun biehttalan beargalagas ja buot su daguin ja buot su meanuin.

(Her fortsetter trosbekjennelsen)

• *Dåpshandlingen*

(= gjeldende no. liturgi, men på sa. ennå ikke formelt godtatt)

L Mii lea máná namma?

L Dáhttubehtet go .....gásttašuvvot Áhči ja Bártni ja Bassi Vuoiŋŋa nammii ja bajasgeassuvvot kristtalaš biehttaleami ja oskku siste?

L Ipmil várjalivččii du olggošmannama ja du sisamannama dálážis ja agálaš áigái.

Mun merken du bassi ruossa mearkkain, †
duođaštussan ahte don dál gulat
russiinávlejuvvon ja bajásčuožžilan Jesus Kristusii
ja oskkut sutnje.

L Hearrámet Jesus Kristusa sáni ja gohččuma
mielde ...
mun gásttašan du Áhči ja Bártni ja Bassi Vuoiŋŋa
nammii.

L: Buotveagalaš Ipmil lea dál addán dutnje Bassi
Vuoiŋŋas, dahkan du mánnánis ja váldán du
oskkolaš searvegoddásis. Son nannešii du
árpmuinis agálaš eallimii. Ráfi lehkos duinna.

La oss bekjenne
forsakelsen og troen
som vi døper våre barn
til.

Jeg forsaker djevelen
og alle hans gjerninger
og alt hans vesen.

(Trosbekjennelsen)

Hva heter barnet?
Vil dere at ..... skal
døpes til Faderens og
Sønnens og Den Hellige
Ånds navn og oppdras
i den kristne forsakelse
og tro?

Gud bevare din utgang
og din inngang fra nå
og til evig tid.

Jeg tegner deg med det
hellige korsets tegn, †
til et vitnesbyrd om at
du skal tilhøre den
korsfestede og
oppstandene Jesus
Kristus og tro på ham.

Etter vår Herre Jesu
Kristi ord og befaling
døper jeg deg til
Faderens og Sønnens
og Den Hellige Ånds
navn.

Den allmektige Gud
har nå gitt deg sin
Hellige Ånd osv. ...

LITURGI-LEDD

SKRIFTE

- *Absolusjon:*

L: Min Hearrámet Jesus Kristusa sáni ja gohččuma mielde ...

... cealkkán mun dutnje buot du suttuid árbmulaš ándagassii addojumi, Áhči ja Bártni ja Bassi Vuoiŋŋa namii.

- *Tilsigelsesord etter absolusjon*

L: Son guhte álggahii buori dagu din siste, son ollášuhttašii dan gitta Jesus Kristusa beavivi rádjái.

Etter vår Herre Jesus Kristi ord og befaling ...

... tilsier jeg deg alle dine synders nådige forlatelse i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Han som begynte en god gjerning i dere, han fullføre den inntil Jesu Kristi dag. Fred være med dere.

NATTVERD

- *Utdelingsord:*

Dát lea Jesusa rumaš.
Dát lea Jesusa varra.

Dette er Jesu legeme.
Dette er Jesu blod.

- *Tilsigelsesord:*

L: Russiinávlejuvvon ja bajásčuožžilan Jesus Kristus lea dál addán didjiide bassi rupmašis ja varas, maid son attii lonástussan buot din suttuid ovddas. Son nannešii din duohta oskkus agálaš eallimii.

Ráfi lehkos dinguin!

Den korsfestede og oppstandene Jesus Kristus har nå gitt dere sitt hellige legeme og blod som han gav til soning for alle deres synder. Han styrke dere og holde dere oppe i en sann tro til det evige liv. Fred være med dere.

LITURGI-LEDD

FADER VÅR

A: Áhčči min, don guhte leat almmis.
Basuhuvvos du namma, bohtos du riika,
šaddos du dáhttu, mo almmis nu maiddái
eatnama alde.
Atte midjiide odne min beaivválaš láibámet.
Ja atte midjiide min suttuideamet ándagassii,
nugo maiddái mii ándagassii addit min
velggolaččaidasamet;
ja ale doalvvo min geahččalusa sisa,
muhto beastte min bahás eret
dasgo du lea riika, ja fápmu ja gudni
agálašvuhtii. Amen

A: Fader vår, du som
er i himmelen!
La ditt navn holdes
hellig.
La ditt rike komme.
La din vilje skje på
jorden som i
himmelen.
Gi oss i dag vårt
daglige brød.
Forlat oss vår skyld,
som vi òg forlater våre
skyldnere.
Led oss ikke inn i
fristelse, men frels oss
fra det onde.
For riket er ditt, og
makten og æren i
evighet. Amen.

VELSIGNELSEN

L: Vuostáiváldet Hearrá buressivdnádusa!

L: Hearrá buressivdnidivččii du ja várjalivččii du!
Hearrá divttášii (su) muđuidis čuovgat du badjelii
ja livččii dutnje árpmugas!
Hearrá bajidivččii (su) čalmmiidis du ala
ja attášii dutnje ráfi!

L: Ta imot Herrens
velsignelse!

L: Herren velsigne
deg og bevare deg.
Herren la sitt ansikt
lyse over deg og være
deg nådig. Herren
løfte sitt åsyn på deg
og gi deg fred.

JORDPÅKASTELSE

L: Áhči ja Bártni ja Bassi Vuoiŋŋa nammi.

Eatnamis don leat bohtán.
Eanan (eanamin) don galggat šaddat
Eatnamis don galggat fasttain bajásčuožžilit.

L: I Faderens og
Sønnens og Den
Hellige Ånds navn.

Av jord er du kommet.
Til jord skal du bli.
Av jorden skal du
igjen oppstå.

SALMER

Skriv deg Jesus på mitt hjerte

Čále, Jesus, iežat gova
sihkkokeahtái váibmosan,
amas illu dahje moraš
veadjit eret sihkkut du!
Čále bajilčálan dan:
Jesus Nasareálaš,
guhte russiinávlejuvvui
lea mu eallin ja mu gudni.

Herre signe du og råde

Hearrá, min dál buressivdnit
ja min várjal ohpehii!
Hearrá, divtt' du muođuid báitit
árpmuinat min badjelii!
Hearrá, čuovggat čalmmiidat
ieš min ala ráfiinat
Áhčči, Bárdni, Bassi Vuoignja,
leage min miel' álo! Ámen

Salmer 1997:

- **Dåp:**
272 Milde Jesus
- **Nattverd:**
275 Der mange skal komme ...
- **Vielse:**
273 Å Gud, velsigna desse to

- **Begravelse:**
271 Å tenk når en gang samles skal.
- **Kyrierop:** *270 Kyrie*
- **Jul:**
274 Høyr den gode tidend
- **Påske:**
276 Å salige stund uten like